

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет економічних наук

Кафедра управління земельними ресурсами

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
Іщенко Н.М.

« » 2021 року

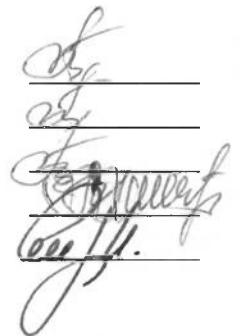
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОЦІНКА НЕРУХОМОСТІ

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Розробник програми
В.о. завідувача кафедри спеціальності
Гарант освітньої програми
В.о. декана факультету
Начальник НМВ

Смирнова С.М.
Смирнова С.М.
Смирнова С.М.
Белінська С.М.
Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Оцінка нерухомості	
Галузь знань	19 «Архітектура та будівництво»	
Спеціальність	193 «Геодезія та землеустрій»	
Спеціалізація	-	
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрій»	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	3	
Навчальний рік	2021-2022	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	6	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредитов / 120 годин	
Структура дисципліни: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	18	
	36	
	66	
Відсоток аудиторного навантаження	45 %	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	тести, кейси	
Форма підсумкового контролю	Залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Оцінка нерухомості» складена для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій».

Метою викладання навчальної дисципліни « Оцінка нерухомості » є формування знань про базові теоретичні положення та практичні аспекти оцінки нерухомого майна, його нормативно-правове забезпечення, особливості функціонального ринку нерухомості, види операцій з об'єктами нерухомості, зміст основних видів діяльності на ринку нерухомості. Оцінка нерухомого майна являється основою для формування ринку землі.

Завдання дисципліни «Оцінка нерухомості» полягають у наступному:

- оволодіння термінологічним апаратом, вивчення сутності та завдань оціночної діяльності землевпорядного виробництва;
- сформувані у студентів розуміння важливості та необхідності проведення оціночної діяльності у нерухомості, як одного з визначальних ресурсів економічної діяльності;
- засвоїти певний обсяг знань щодо законодавчо-нормативного забезпечення у сфері оцінки нерухомості;
- набуття вмінь системно характеризувати закономірності функціонування ринку нерухомості;
- формування навичок визначення розміру плати за користування нерухомим майном

Передумовами вивчення дисципліни «Оцінка нерухомості» є міждисциплінарні зв'язки стосовно знань, отриманих з попередніх вивчених дисциплін, а саме: «Земельний кадастр», «Меліоративне ґрунтознавство», «Метрологія та стандартизація», «Основи управління земельними ресурсами», «Землеустрій», «Землевпорядне проектування», «Економіка землекористування».

Очікувані результати навчання: оволодіння методологією землеоціночної діяльності у землевпорядному виробництві, виконання комплексу робіт по оцінці земельних ресурсів у системі державного земельного кадастру, застосування теоретичних знань у практичній діяльності та оцінювання фактори впливу на формування вартості об'єктів нерухомості; застосувати оціночні дані для вирішення планово-економічних, землевпорядних та інших завдань.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- особливості економіки нерухомості;
- поняття та види оцінки нерухомості;
- стандарти та нормативно-правові положення оцінки нерухомості;
- сутність оціночного підходу нерухомістю до формування та управління ринковою землевпорядною діяльністю;
- основні підходи і принципи оцінки нерухомості;
- етапи процесу оцінки нерухомості;
- методичні підходи та інструменти оціночної діяльності ринку землі;

має вміти:

- застосувати у практичній діяльності методи ціноутворення щодо розрахунку розмірів плати за користування об'єктами нерухомого майна;
- визначати ринкову вартість об'єкта оцінки;
- розумітися на діяльності оцінних фірм;
- визначати види вартості об'єкта оцінки;
- проводити аналіз ринку нерухомості та факторів, що впливають на його розвиток.

Компетентності та програмні результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК 02 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 06 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 02 Здатність застосовувати теорії, принципи, методи фізико-математичних, природничих, соціально-економічних, інженерних наук при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

СК 03 Здатність застосовувати нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали у професійній діяльності.

СК 04 Здатність обирати та використовувати ефективні методи, технології та обладнання для здійснення професійної діяльності у сфері геодезії та землеустрою.

СК 05 Здатність застосовувати сучасне інформаційне, технічне і технологічне забезпечення для вирішення складних питань геодезії та землеустрою.

СК 10 Здатність здійснювати моніторинг та оцінку земель.

СК 13 Здатність розробляти документацію із землеустрою та з оцінки земель, кадастрову документацію із застосуванням комп'ютерних технологій, геоінформаційних систем та цифрової фотограмметрії, наповнювати даними державний земельний, містобудівний та інші кадастри.

Програмні результати навчання:

РН 4 Знати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали в сфері геодезії та землеустрою і суміжних галузей.

РН 5 Застосовувати концептуальні знання суспільних, природничих, фізико-математичних і соціально-економічних наук з урахуванням вимог професійної та цивільної безпеки, охорони праці при виконанні завдань геодезії та землеустрою.

РН 10 Обирати і застосовувати інструменти, обладнання, устаткування та програмне забезпечення, які необхідні для дистанційних, наземних, польових і камеральних досліджень у сфері геодезії та землеустрою.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, півгрупові)	Самостійна робота	Загальний обсяг
Змістовний модуль 1.					
Загальні положення оцінки нерухомості					
1	Тема 1. Поняття та види нерухомості	2	2	7	10
2	Тема 2. Основні засади оціночної діяльності	2	4	7	12
3	Тема 3. Земельна ділянка – основа нерухомості	-	2	7	11
Разом за змістовим модулем 1		4	8	21	33
Змістовний модуль 2.					
Практичний механізм оцінки нерухомості					
4	Тема 4. Ринок нерухомості	2	4	7	13
5	Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості	4	10	10	24
6	Тема 6. Оцінка зносу будівель та споруд	2	4	7	13
Разом за змістовим модулем 2		8	18	24	50
Змістовний модуль 3.					
Оцінка нерухомості у сфері земельних відносин					
7	Тема 7. Нормативна грошова оцінка земель	2	4	7	13
8	Тема 8. Основні методичні підходи в експертній оцінці земель	2	4	7	13
9	Тема 9. Оцінка майнових прав	2	2	7	11
Разом за змістовим модулем 3		6	10	21	37
Всього за курсом		18	36	66	120

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
Змістовний модуль 1. Концептуальні засади оцінки нерухомості	
1	Тема 1. Поняття та види нерухомості (2 год.) 1. Сутність категорії «нерухомість». 2. Нерухомість як об'єкт оцінки. 3. Класифікація об'єктів нерухомості. 4. Родові та власні ознаки нерухомого майна. 5. Сутнісна характеристика земельної ділянки як об'єкта нерухомості. Земельні відносини. 6. Економіко-планувальне зонування територій.
2	Тема 3. Основні засади оціночної діяльності (2 год.) 1. Необхідність оцінювання вартості майна. 2. Нормативно-правова та методична база експертної оцінки. 3. Професійна оціночна діяльність: форми, суб'єкти та об'єкти. 4. Вимоги до суб'єктів оціночної діяльності. Їх права та обов'язки.
Змістовний модуль 2. Практичний механізм оцінки нерухомості	
3	Тема 4. Ринок нерухомості: загальні положення (2 год) 1. Особливості сучасного ринку нерухомості 2. Функції ринку нерухомості 3. Суб'єкти ринку нерухомості 4. Характеристика ринку нерухомості та ступінь його досконалості 5. Сегментація ринку нерухомості 5.1. Ринок житла 5.2. Ринок комерційної нерухомості 5.3. Ринок промислової нерухомості 5.4. Ринок земельних ділянок 6. Значення і завдання держави у формуванні ринку нерухомості.
4	Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: методологія аналогічних продажів (2 год.) 1. Методичний підхід, що ґрунтується на зіставленні цін аналогічних продажів 1.1. Алгоритм методичного підходу 1.2. Види поправок 1.3. Введення поправок до цін продажів аналогів 1.4. Узгодження даних у підході з погляду зіставлених продажів 2. Методичний підхід, що ґрунтується на капіталізації чистого доходу 2.1. Алгоритм методичного підходу 2.2. Розрахунок чистого операційного доходу 2.3. Розрахунок витрат 2.4. Методи визначення ставки капіталізації 2.5. Визначення вартості нерухомості з використанням мультиплікатора валової ренти 2.6. Розрахунок вартості об'єкта нерухомості
5	Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: методологія витратного механізму на спорудження об'єктів нерухомого майна (2 год.) 3. Методичний підхід, що ґрунтується на врахуванні витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна 3.1. Алгоритм методичного підходу

	<p>3.2. Розрахунок відновної вартості або вартості заміщення будівель</p> <p>3.3. Джерела даних про вартість</p> <p>3.4. Визначення витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна, що розташовані на земельній ділянці</p>
6	<p>Тема 6. Оцінка зносу будівель та споруд (2 год.)</p> <p>1. Види зносу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підходи до оцінки зносу майна 2. Основні індикатори визначення фізичного зносу 3. Оцінка фізичного зносу житлових будинків 4. Методи розрахунку сукупного зносу <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Метод розбиття 4.2. Метод терміну життя будівель 5. Метод ринкової вибірки
<p>Змістовний модуль 3.</p> <p>Оцінка нерухомості у сфері земельних відносин</p>	
7	<p>Тема 7. Нормативна грошова оцінка земель (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні положення 2. Нормативна ціна землі та способи її визначення 3. Нормативна грошова оцінка земель населених пунктів 4. Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення 5. Нормативна грошова оцінка земель несільськогосподарського призначення
8	<p>Тема 8. Основні методичні підходи в експертній оцінці земель (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність методів оцінки земельної ділянки 2. Принцип найкращого та найбільш ефективного використання земельної ділянки 3. Інформаційна база експертної грошової оцінки земель 4. Методичний підхід зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок 5. Методичний підхід капіталізації чистого доходу земельної ділянки 6. Методичний підхід урахування витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна на земельній ділянці 7. Оцінка земельних ділянок у разі недостатньої кількості продажів 8. Поєднання методичних підходів під час оцінки нерухомості <ol style="list-style-type: none"> 8.1. Метод співвіднесення 8.2. Метод розподілення доходу 8.3. Економічний метод 8.4. Метод розвитку
9	<p>Тема 9. Оцінка майнових прав</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні види оренди та майнових прав 2. Оцінка майнових прав <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Розрахунок вартості майнових прав орендодавця 2.2. Розрахунок вартості майнових прав орендаря 3. Відчуження земельних ділянок для суспільних потреб 4. Оцінка вилучення частини майнових прав

4.2. План практичних занять

№	Тема заняття / план
Змістовний модуль 1. Концептуальні засади оцінки нерухомості	
1	<p>Тема 1. Поняття та види нерухомості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що ви розумієте під нерухомістю? 2. Як законодавство України визначає нерухоме майно? 3. Які об'єкти відносяться до нерухомості за законодавством країн світу? 4. Назвіть основні об'єкти нерухомості. 5. Що являють собою земельні поліпшення? 6. За якими ознаками класифікується нерухоме майно? 7. Охарактеризуйте родові ознаки нерухомості. 8. Які ознаки об'єктів нерухомості відносять до власних?
2	<p>Тема 2. Основні засади оціночної діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Коли виникає потреба у визначенні вартості майна? 2. Розкрийте передумови впровадження професійної оціночної діяльності в Україні. 3. Що розуміють під професійною оціночною діяльністю? 4. Якими нормативно-правовими та методичними документами регулюється оціночна діяльність в Україні на сучасному етапі її розвитку? 5. У яких випадках проведення оцінки майна є обов'язковим відповідно до законодавства України? 6. Які існують обмеження щодо проведення оцінки майна?
3	<p>Тема 2. Основні засади оціночної діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Що є об'єктом оцінки згідно законодавства про оціночну діяльність? 8. Назвіть учасників процесу оцінювання. 9. Хто згідно законодавства може виступати суб'єктом оціночної діяльності? 10. Як законодавством регулюється здобуття оцінювачами права на самостійне проведення оцінки майна? 11. Які вимоги висуваються до оцінювачів? 12. Охарактеризуйте права та обов'язки оцінювачів.
4	<p>Тема 3. Земельна ділянка – основа нерухомості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які особливості притаманні землі як об'єкту нерухомості? 2. Охарактеризуйте склад земель за їх цільовим призначенням. 3. Що таке об'єкти земельних відносин? 4. Хто виступає суб'єктом таких відносин? 5. Що таке зонування земель? 6. Які види зонувань Вам відомі? 7. Що являє собою функціональне зонування території? 8. Які розрізняють види функціональних зон? 9. Що таке територіальне зонування? 10. У чому полягає призначення ведення земельного кадастру? 11. Які складові має Державний земельний кадастр?
Змістовний модуль 2. Практичний механізм оцінки нерухомості	
5	<p>Тема 4. Ринок нерухомості: загальні положення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які особливості ринку нерухомості України? 2. Які функції ринку нерухомості. 3. Що таке суб'єкти та об'єкти ринку нерухомості. 4. Як можна охарактеризувати ринок нерухомості? 5. Які є основні сегменти ринку нерухомості? 6. Які особливості ринку житла та земельних ділянок?

6	<p>Тема 4. Ринок нерухомості: сегментація ринку нерухомості</p> <p>7. Яка специфіка ринку комерційної та промислової нерухомості?</p> <p>8. Які значення і завдання держави у формуванні ринку нерухомості?</p> <p>9. Які дії необхідно провести задля вдосконалення ринку нерухомості в населених пунктах?</p> <p>10. Які завдання держави у формуванні ринку нерухомості?</p> <p>11. Які три основні сектори сформувалися на ринку офісів?</p>
7	<p>Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: методологія аналогічних продажів</p> <p>1. Який алгоритм застосування методичного підходу зіставлення цін продажу подібної нерухомості?</p> <p>2. Які фактори впливають на вартість нерухомості, що визначається зіставленням цін продажу?</p> <p>3. Які критерії вибору ділянки-аналога в методичному підході зіставлення цін продажу подібної нерухомості?</p>
8	<p>Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: методологія аналогічних продажів</p> <p>4. Як впливають на вартість земельної ділянки правові обтяження та сервітути?</p> <p>5. Як реалізовується застосування методу базової земельної ділянки у методичному підході зіставлення цін продажу подібної нерухомості?</p> <p>6. У чому складність та недоліки застосування методичного підходу зіставлення цін продажу подібної нерухомості?</p>
9	<p>Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: капіталізації чистого доходу</p> <p>7. Який алгоритм застосування методичного підходу капіталізації чистого доходу?</p> <p>8. Яка суть методу прямої капіталізації?</p> <p>9. У чому полягає суть методу непрямой капіталізації?</p> <p>10. Які особливості визначення річного чистого доходу?</p>
10	<p>Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: капіталізації чистого доходу</p> <p>11. Який алгоритм застосування методичного підходу врахування витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна на земельній ділянці?</p> <p>12. Який алгоритм розрахунку річного чистого доходу від забудованої земельної ділянки?</p> <p>13. Який алгоритм розрахунку ставки капіталізації?</p>
11	<p>Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості: методологія витратного механізму на спорудження об'єктів нерухомого майна</p> <p>14. Які визначення витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна, що розташовані на земельній ділянці?</p> <p>15. Які методи визначення вартості нерухомого майна?</p> <p>16. В чому полягає розрахунок відновної вартості будівлі (споруди)?</p> <p>17. Яка характеристика методу співвіднесення?</p> <p>18. Яка характеристика методу розподілення доходу?</p> <p>19. Які джерела даних про вартість об'єктів нерухомого майна?</p> <p>20. Як визначають витрати на спорудження об'єктів нерухомого майна?</p>
12	<p>Тема 6. Оцінка зносу будівель та споруд: загальні положення</p> <p>1. Види зносу</p> <p>2. Підходи до оцінки зносу майна</p> <p>3. Основні індикатори визначення фізичного зносу</p> <p>4. Оцінка фізичного зносу житлових будинків</p>
13	<p>Тема 6. Оцінка зносу будівель та споруд: методологія розрахунку сукупного зносу</p>

	<p>5. Методи розрахунку сукупного зносу</p> <p>5.1. Метод розбиття</p> <p>5.2. Метод терміну життя будівель</p> <p>5.3. Метод ринкової вибірки</p>
<p>Змістовний модуль 3.</p> <p>Оцінка нерухомості у сфері земельних відносин</p>	
14	<p>Тема 7. Нормативна грошова оцінка земель</p> <p>1. Загальні положення</p> <p>2. Нормативна ціна землі та способи її визначення</p> <p>3. Нормативна грошова оцінка земель населених пунктів</p> <p>4. Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення</p> <p>5. Нормативна грошова оцінка земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення</p>
15	<p>Тема 7. Нормативна грошова оцінка земель</p> <p>6. Нормативна грошова оцінка земель природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення</p> <p>7. Нормативна грошова оцінка земель водного фонду</p> <p>8. Нормативна грошова оцінка земель лісгосподарського призначення</p>
16	<p>Тема 8. Основні методичні підходи в експертній оцінці земель</p> <p>1. Сутність методів оцінки земельної ділянки</p> <p>2. Принцип найкращого та найбільш ефективного використання земельної ділянки</p> <p>3. Інформаційна база експертної грошової оцінки земель</p> <p>4. Методичний підхід зіставлення цін продажу подібних земельних ділянок</p> <p>5. Методичний підхід капіталізації чистого доходу земельної ділянки</p> <p>6. Методичний підхід урахування витрат на спорудження об'єктів нерухомого майна на земельній ділянці</p>
17	<p>Тема 8. Основні методичні підходи в експертній оцінці земель</p> <p>7. Оцінка земельних ділянок у разі недостатньої кількості продажів</p> <p>8. Поєднання методичних підходів під час оцінки нерухомості</p> <p>8.1. Метод співвіднесення</p> <p>8.2. Метод розподілення доходу</p> <p>8.3. Економічний метод</p> <p>8.4. Метод розвитку</p>
18	<p>Тема 9. Оцінка майнових прав</p> <p>1. Які основні види оренди?</p> <p>2. Які основні види майнових прав?</p> <p>3. У чому полягають особливості оцінки майнових прав?</p> <p>4. Як виконують розрахунок вартості майнових прав орендодавця?</p> <p>5. Як виконують розрахунок вартості прав орендаря?</p> <p>6. Які виникають труднощі під час оцінювання прав орендодавця та орендаря?</p> <p>7. Які особливості відчуження земельних ділянок для суспільних потреб?</p> <p>8. У чому полягає оцінка вилучення частини майнових прав?</p>

4.3. Завдання для самостійної роботи

Теми до підготовки презентації та доповіді

1. Державне регулювання оціночної діяльності в Україні.
2. Державний реєстр оцінювачів та суб'єктів оціночної діяльності.
3. Державний реєстр оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок.
4. Законодавче регулювання професійної оціночної діяльності в Україні.
5. Професійна етика оціночної діяльності.
6. Кваліфікаційні вимоги до проведення оцінки майна.
7. Розвиток основ оцінки нерухомості в новітніх матеріалах європейських стандартів оцінки.
8. Організація процесу незалежної оцінки нерухомості та її етапи.
9. Особливості організації системи оцінки землі
10. Застосування містобудівної, проектної документації на будівництво в практиці оцінки
11. Правовий режим об'єктів нерухомого майна, у тому числі земельних ділянок.
12. Планування, забудови та іншого використання навколишніх територій, стану інженерних мереж під час визначення вартості об'єкта нерухомості.
13. Ціноутворення в будівництві.
14. Загальні правила визначення кошторисної вартості будівництва.
15. Фізичний знос об'єкта нерухомості.
16. Економічний (зовнішній) знос об'єктів нерухомості.
17. Порядок визначення земельних поліпшень будинків, будівель та споруд багатопверхового житлового будівництва.
18. Поняття дохідної нерухомості
19. Оціночні процедури у визначенні вартості нерухомості з застосуванням порівняльного підходу
20. Подібне майно, що використовується в порівняльному підході.
21. Загальні вимоги до організації процесу оцінки майна
22. Оформлення результатів оцінки земельних ділянок.
23. Порядок надання замовнику (у тому числі рецензування, погодження, затвердження) звітів про результати оціночної діяльності
24. Практичний аспект застосування порівняльного підходу у оціночній діяльності нерухомого майна
25. Поняття земельної ділянки, земельного поліпшення.

Індивідуальні завдання

Варіант № 1.

1. У чому полягає юридичне визначення поняття “нерухоме майно”?
2. Що таке чиста поточна вартість доходів, ставка доходності проекту, модифікована ставка доходності та ставка доходності фінансового менеджменту?
3. У чому полягає специфіка земельної ділянки як об'єкта оцінки?

Варіант № 2

4. Які міжнародні, європейські та українські стандарти оцінки ви знаєте?
5. Що являє собою сертифікація та атестація професійної діяльності?
6. Які характерні риси формування інформаційного масиву зовнішньої та внутрішньої інформації, необхідної для здійснення оцінки?

Варіант № 3

1. Що таке період (термін) окупності вкладень у нерухомість?
2. Як проводяться розрахунки коефіцієнта готовності та величини фізичного зносу?
3. Які характерні риси оцінки вартості родовищ корисних копалин, лісів та водних ресурсів ви знаєте?

Варіант № 4

1. Які існують загальні положення оцінки землі в Україні?
2. Як впливають на вартість земельної ділянки правові обтяження та сервітути?
3. Які фактори впливають на вартість нерухомості, що визначається зіставленням цін продажу ?

Варіант № 5

1. Які с основні чинники, що впливають на вартість нерухомості?
2. Які основні види майнових прав?
3. Які особливості відчуження земельних ділянок для суспільних потреб?

Критерії оцінювання та засоби діагностики підготовки презентації, доповіді та індивідуального завдання

- оцінка “відмінно” — студент повно і всебічно розкриває тему, винесену на самостійне опрацювання, вільно оперує поняттями і термінологією, виявляє глибокі знання джерел, має власний погляд з приводу актуальності теми і може це аргументувати;
- оцінка “добре” — загалом рівень знань відповідає викладеному вище, але мають місце деякі упущення при виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтування неточні, недостатньо висвітлені;
- оцінка “задовільно” — студент розкриває тему в загальних рисах, винесену на самостійне опрацювання, розуміє її суть, намагається робити висновки, але при цьому припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно та не послудовно;
- оцінка “незадовільно” — студент не в змозі розкрити тему, не розуміє її сутності, не може зробити висновки, а тому відповідь неправильна.

Розподіл балів за результатами оцінювання підготовки доповіді та індивідуального завдання

Критерії оцінювання	Бали
Демонструє знання за обраною темою, логічно викладає матеріал, проявляє творчу розумову діяльність	1
Аргументує відповіді на питання, наводить приклади, аналізує ситуації, посилаючись на джерела інформації.	0,5
Формує власну думку і робить обґрунтовані висновки за обраною темою.	0,5
Разом:	2

Ситуаційні вправи (кейси)

Особливістю методу кейс-стаді в «Оцінка нерухомості» є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя. Сам підхід наступні ідеї: закріплення теоретичних знань з дисципліни; набуття навичок професійної діяльності; підвищення пізнавального інтересу до навчальної дисципліни; сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та критичного мислення.

Цей метод сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, уміння вислуховувати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою, навчитись працювати в команді, знаходити найбільш раціональне вирішення поставленої проблеми. Варіант завдання обирається згідно списку в журналі.

Завдання 1

Задача 1. Які рівномірні суми можна щорічно знімати із рахунку протягом 5 років, якщо початковий вклад дорівнював 18000 грн, а банк щорічно нараховує 16% річних?

Задача 2. Офіс оцінено у 5 млн. дол. На момент оцінки офісу дохідність урядових середньострокових облігацій складала 8,5%. На думку експерта-оцінювача, додатковий ризик капіталовкладень в офіс, порівняно із інвестиціями в урядові облігації дорівнює 5%. Витрати на управління інвестиціями (пошук сфер вкладання капіталу та ін.) складають 2%. Оскільки продаж даного об'єкта у випадку необхідності потребуватиме деякого часу (порівняно із можливістю швидкої реалізації урядових облігацій), експерт-оцінювач приймає премію на недостатню ліквідність у розмірі 2%. Час, який буде необхідний для повернення вкладеного капіталу, за розрахунками типового інвестора складає 20 років. У зв'язку із цим ставка повернення капіталу складає 5% (1/20). Визначити загальний коефіцієнт капіталізації кумулятивним методом.

Завдання 2

Задача 1. Сума кредиту складає 300 тис. грн, термін – 3 роки, ставка – 20% річних із щоквартальним нарахуванням. Процентні виплати заморожені до кінця терміну кредитування. Погашення кредиту та процентів здійснюється шаровим платежем на кінець терміну. Визначте величину шарового платежу.

Задача 2. При оцінці заміської ділянки землі площею 20 соток зібрана інформація про продаж п'яти об'єктів порівняння. Виконати коригування цін продажу та визначити ринкову вартість ділянки, що оцінюється.

Завдання 3

Завдання виконується із застосуванням онлайн-сервісу геоінформаційної системи "Увекон" (URL: <https://www.uvecon.ua>), а саме «Калькулятором SIMPLE».

Саме на кореляційно-регресійному моделюванні, яке передбачає побудову моделі, що описує залежність вартості нерухомості від ціноутворюючих характеристик, базується алгоритм обробки інформації ГІС «Увекон».

Побудова надійної економетричної моделі для застосування порівняльного підходу у здійсненні оцінки об'єктів нерухомості може бути забезпечена лише за наявності значного масиву ринкових даних.

Методика розрахунку вартості онлайн ґрунтується на результатах аналізу цін продажу (пропонування) на подібне майно та передбачає застосування порівняльного методу оцінки майна. Інтеграція інструментарію «Калькулятора оцінювача» до програм-ного середовища користувача можлива через протокол API.

З принципами роботи «Калькулятора SIMPLE» можна ознайомитися за посиланням. URL: <https://www.uvecon.ua/images/tinymce/file/Robotic%20calculator%20principle.pdf>.

Варіант 1

Вихідні дані до виконання самостійної роботи:

Тип нерухомості: земля с.-г. призначення.

Тип операції: продаж.

Область: Миколаївська область.

Район області (обласний центр): Новоодеський район.

Районний центр або район обласного центра: Себіне.

Загальна площа, ар: 130.

Варіант 2

Вихідні дані до виконання самостійної роботи:

Тип нерухомості: земля с.-г. призначення.

Тип операції: продаж.

Область: Миколаївська область.

Район області (обласний центр): Білгород-Дністровська міська рада.

Статус населеного пункту: місто районного значення.

Загальна площа, ар: 50.

Інфраструктура (до 500 метрів): розвинена.

Критерії оцінювання та засоби діагностики ситуаційних вправ (кейсів)

Основна функція методу кейс-стаді – вчити студентів вирішувати складні проблеми, які неможливо вирішити аналітичним способом. Тому, до критеріїв оцінювання слід віднести наступні:

Індивідуальний показник	Груповий показник	Бал
Ініціативність та активність	Повнота виконання завдання	0,4
Етика ведення дискусії	Оригінальність та інноваційність рішень	0,4
Індивідуальний аналіз ситуації	Використання раніше вивченого матеріалу	0,4
Аргументованість власної позиції	Пошук, аналіз та використання додаткової інформації	0,4
Ступінь участі у підготовці групового проєкту	Презентація та захист власних результатів виконання завдання	0,4
Разом:		2

5. Матеріально-технічне та методичне забезпечення

Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій з курсу
2. Теми до підготовки презентацій та доповідей
3. Індивідуальні завдання
4. Пакет тестових завдань
5. Пакет залікових білетів
6. Рекомендована базова і додаткова література з курсу

Матеріально-технічне забезпечення

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);
Комп'ютерний клас;
Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;
OS: Windows, Android, iOS;
Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;
Програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet,
Інтернет ресурси: увекон: <https://www.uvecon.ua/ru.html> «Калькулятором SIMPLE»
Фонд Державного Майна України: <https://evaluation.spfu.gov.ua/>
Система електронного навчання Moodle 3.9

6. Форми і методи контролю успішності студентів

Основними **формами навчання** є *лекції*, які дозволяють здобувачу вищої освіти усвідомити теоретичний зміст курсу, та *практичні* заняття, які передбачають оволодіння системою практичних професійних умінь та навичок з навчальної дисципліни.

Основними *методами навчання* є:

- *пояснювальний метод* (коли викладач повідомляє інформацію, розповідає та підкріплює візуальне сприйняття демонстрацією презентацій, інтернет-джерел),
- *метод конкретизації* (допомагає здобувачу вищої освіти перейти від безпосередніх вражень до розуміння сутності того, що вивчається: результати конкретизації постають у формі прикладних вправ),
- *метод виокремлення основного* (полягає він у розподілі інформації на логічні частини і виокремленні серед них основних);
- *розрахунково-графічний метод*, який застосований у ході виконання індивідуального завдання на сайті Увекон: <https://www.uvecon.ua/ru.html> за допомогою «Калькулятором SIMPLE»;
- *метод тестування*, що дозволяє визначити рівень успішності засвоєння матеріалу здобувачем вищої освіти.

7. Поточний та підсумковий контроль

Типові тестові завдання для проміжного контролю знань

1. Що слід розуміти під ціною об'єкта нерухомості?
 - а) ціну конкретної операції купівлі-продажу нерухомості, що відбулася;
 - б) кошторисну вартість об'єкта нерухомості;
 - в) найвірогідніша ціна, за якою може бути проданий об'єкт на ринку нерухомості.
2. Залишкова вартість об'єкту нерухомості - це:
 - а) кількість інвестиційних ;
 - б) вартість об'єкту нерухомості з урахуванням зносу;
 - в) вартість будівельних матеріалів, які залишилися невикористаними при будівництві об'єкта нерухомості
3. Розрізняють такі форми власності на землю:
 - а) приватна, державна;
 - б) приватна, державна, комунальна (колективна);
 - в) державна, комунальна (колективна).

4. Які класифікації нерухомості існують:
 - а) ліквідаційної вартості;
 - б) споживчої вартості;
 - в) відновної вартості

5. Сервітут має право:
 - а) насаджувати дерева на чужій земельній ділянці;
 - б) захоплювати частку чужої земельної ділянки;
 - в) проводити через чужу земельну ділянку водопостачання

6. Кадастрову нумерацію земельних ділянок здійснюють при проведенні:
 - а) кадастрового землеустрою;
 - б) бонітування земель;
 - в) кадастрового зонування територій.

7. На підставі якої вартості розраховується вартість страхування об'єктів нерухомості?
 - а) споживчої вартості;
 - б) ліквідаційної вартості;
 - в) відновної вартості

Підсумковий контроль (залік)

1. Розкрийте сутність понять “нерухомість” та “оцінка нерухомості”.
2. Охарактеризуйте основні види та вартість нерухомості.
3. Визначіть підходи та принципи до оцінки нерухомості.
4. Проаналізуйте професійних учасників ринку нерухомості.
5. Висвітліть основні етапи процесу оцінки нерухомості.
6. Розкрийте загальну характеристику ринку нерухомості.
7. Охарактеризуйте структуру ринку нерухомості.
8. Наведіть основні функції ринку нерухомості
9. Обґрунтуйте мету аналізу ринку нерухомості.
10. Проаналізуйте чинники попиту та пропозиції на ринку нерухомості.
11. Визначіть взаємодію ринку капіталу та ринку нерухомості в коротко- та довгостроковому періодах.
12. Проаналізуйте рівень ризику на ринку нерухомості.
13. Наведіть особливості ринку житла та земельних ділянок
14. Дайте оцінку праву власності на нерухомість, у тому числі й землю.
15. Розкрийте види прав на нерухомість, що підлягає оцінці.
16. Висвітліть історію розвитку права власності.
17. Охарактеризуйте Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінну діяльність в Україні”.
18. Перерахуйте основні форми регулювання оцінної діяльності.
19. Проаналізуйте міжнародні, європейські та українські стандарти оцінки нерухомості
20. Розкрийте сутність українського національного стандарту оцінки нерухомого майна.
21. Охарактеризуйте правовий порядок оцінки вартості майна державних підприємств.
22. Сертифікація та атестація професійної діяльності у сфері оцінки нерухомості
23. Характерні риси формування інформаційного масиву зовнішньої та внутрішньої інформації щодо здійснення оцінки нерухомості
24. Розкрийте особливості аналізу кон'юнктури ринку нерухомості.
25. Назвіть основні джерела інформації.
26. Розкрийте сутність паритетів купівельної спроможності валют.
27. Покажіть характерні риси оцінки доходної нерухомості.
28. Визначіть дохідний підхід до оцінки нерухомого майна.

29. Дайте порівняльну характеристику методів капіталізації доходів і дисконтованих грошових потоків.
30. Розкрийте сутність основних видів іпотечного кредиту.
31. Дайте оцінку ефективності залучених позичкових капіталів.
32. Ефективність оцінки нерухомості при іпотечному кредитуванні
33. Охарактеризуйте особливості застосування порівняльного підходу до оцінки нерухомості.
34. Висвітліть проблеми та перспективи інвестиційної діяльності в Україні.
35. Проаналізуйте класифікацію правок
36. Визначіть оцінку на основі співвідношення доходу і ціни продажу.
37. Дайте загальну характеристику витратного підходу.
38. Обґрунтуйте методи розрахунку відновлюваної вартості.
39. Проаналізуйте розрахунок вартості будівництва. Що являє собою знос об'єкта нерухомості?
40. Надайте характеристику періоду (терміну) окупності вкладень у нерухомість.
41. Чиста поточна вартість доходів, ставка доходності проекту, модифікована ставка доходності та ставка доходності фінансового менеджменту.
42. Визначіть класифікацію об'єктів та основні етапи оцінки нерухомості з незавершеним будівництвом.
43. Як проводяться розрахунки коефіцієнта готовності та величини фізичного зносу?
44. Покажіть важливість практики достовірного визначення повної відновлюваної вартості.
45. Назвіть основні екологічні фактори, що впливають на вартість нерухомого майна та їх експертизу.
46. Визначіть економічні збитки від забруднення навколишнього середовища як втрату вартості об'єкта нерухомості.
47. Розкрийте вартісну структуру економічних збитків від забруднення навколишнього середовища.
48. Висвітліть методикау “валових викидів” при визначенні економічного збитку від забруднення.
49. Сутність методики “концентрацій” при визначенні економічного збитку від забруднення.
50. Індеси якості навколишнього середовища в системі оцінки вартості об'єкта нерухомості.
51. Структура та функції системи масової оцінки нерухомості.
52. Сутність аналізу ринкових даних та їх підготовка до моделювання вартості нерухомості.
53. Структура базової “оцінної” моделі.
54. Висвітліть основні статистичні характеристики багатомірного регресійного аналізу в моделюванні масової оцінки нерухомості.
55. Характерні риси оцінки вартості родовищ корисних копалин, лісів та водних ресурсів
56. Специфіка земельної ділянки як об'єкта оцінки
57. Загальні положення оцінки землі в Україні
58. Визначіть дохідний підхід до оцінки земельних ділянок.
59. Висвітліть порівняльний підхід до оцінки землі.
60. Покажіть витратний підхід до земельної оцінки.
61. Вихідні дані та інформаційні джерела для забезпечення проведення оцінки нерухомого майна, у тому числі земельних ділянок.
62. Характеристика та алгоритм застосування методичного підходу капіталізації чистого доходу.
63. Суть методу прямої капіталізації.
64. Суть методу непрямої капіталізації.

65. Визначення ринкової вартості земельної ділянки
66. Процедура аналізу характеристик земельної ділянки
67. Методичне регулювання експертної грошової оцінки земельних ділянок та порядок її проведення.
68. Методичні засади незалежної оцінки земельних ділянок, що містять земельні поліпшення.
69. Визначення вартості земель сільськогосподарського призначення
70. Особливості оцінки земельних ділянок, вкритих лісовою рослинністю та призначених для вирощування лісу
71. Оцінка земельних ділянок водних об'єктів.
72. Оцінка права користування (оренди) об'єктами нерухомого майна, у тому числі земельними ділянками.
73. Оціночні процедури у визначенні вартості нерухомості з застосуванням витратного підходу
74. Застосування кошторисної документації на ідентичні або подібні об'єкти нерухомості в практиці оцінки.
75. Сутність та способи визначення фізичного зносу об'єкта нерухомості.
76. Сутність та способи визначення економічного (зовнішнього) зносу об'єкта нерухомості.
77. Порядок визначення вартості відтворення або заміщення земельних поліпшень будинків, будівель та споруд малоповерхового житлового будівництва.
78. Практика оцінки нерухомості за допомогою витратного підходу.
79. Практика оцінки нерухомості за допомогою витратного підходу.
80. Дохідний підхід до оцінки нерухомості, сфера його застосування.
81. Визначення вартості нерухомості з застосуванням порівняльного підходу
82. Правила підбору об'єктів порівняння і урахування інформації про ціни на ідентичне або подібне майно
83. Практика оцінки нерухомості за допомогою порівняльного підходу.
84. Етапи проведення незалежної оцінки майна.
85. Вимоги до джерел інформації, вихідних даних для оцінки майна.
86. Зміст, форма, порядок складання звітів про оцінку майна.
87. Основні розділи звіту про оцінку, вимоги до його складання і звітів.
88. Умови залучення суб'єктів оціночної діяльності для оцінки майна органами державної влади, органами місцевого самоврядування.
89. Рецензування звітів про оцінку майна.
90. Алгоритм розрахунку річного чистого доходу від забудованої земельної ділянки

Типовий заліковий білет

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництво»
Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»
Семестр: 6
Навчальна дисципліна: **Оцінка нерухомості**

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Визначіть підходи та принципи до оцінки нерухомості (10 год.)
2. Розкрийте види прав на нерухомість, що підлягає оцінці (10 год.)
3. Обґрунтуйте методи розрахунку відновлюваної вартості (10 год.)

Затверджено на засіданні кафедри управління земельними ресурсами
Протокол №1 від „___” _____ 20__ року

В.о. завідувача кафедри _____
управління земельними ресурсами (підпис)

С.М. Смирнова
(прізвище та ініціали)

Викладач _____
(підпис)

С.М. Смирнова
(прізвище та ініціали)

8. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Розподіл балів, які отримують студенти

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Тема 1. Поняття та види нерухомості	4
2	Тема 2. Основні засади оціночної діяльності	4
3	Тема 3. Земельна ділянка – основа нерухомості	4
4	Тема 4. Ринок нерухомості	4
5	Тема 5. Основні методичні підходи до оцінки нерухомості	4
6	Тема 6. Оцінка зносу будівель та споруд	4
7	Тема 7. Нормативна грошова оцінка земель	4
8	Тема 8. Основні методичні підходи в експертній оцінці земель	4
9	Тема 9. Оцінка майнових прав	4
10	Аналітичні завдання	10
11	Тестування	9
12	Самостійна робота студента (презентація та доповідь, кейси)	15
	Залік	30
	Всього	100

Критерії оцінювання знань під час заліку

Оцінювання знань студента під час заліку здійснюється за 30-бальною шкалою, прийнятою ЧНУ ім. Петра Могили.

25-30 балів ставиться за умов, якщо студент дав ґрунтовні відповіді на всі питання, запропоновані у заліковому білеті. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізненні знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані історичні ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість отриманих знань для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами. Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших історичних феноменів, співставлення різних наукових позицій, уміння вести полеміку з дослідниками. Під час відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

18-24 балів ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання залікового білету логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущені. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлених питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

11-17 балів виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання залікового білету або не відповів на одне з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалу курсу (знає лише певні теми.. Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальності проблеми для сьогодення. Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання або відсутні.

До 10 балів виставляється студенту в разі, коли кожне з питань залікового білету розкрито поверхово, або не розкриті зовсім. В процесі висвітлення питань допущені значні помилки, студент не знає або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

За залік виставляється «відмінно» (якщо у підсумку за поточний, проміжний та підсумковий контроль студент набирає 90-100 балів., «добре» (якщо у підсумку студент набирає 75-89 балів., «задовільно» (якщо у підсумку студент набирає 60-74 балів., «незадовільно» (якщо у підсумку студент набирає менше 60 балів).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи., практики)	ПМК, залік, атестація
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D		
60-66	E	задовільно	не зараховано
35-59	FX	незадовільно	
1-34	F		

9. Список рекомендованої літератури

Базові джерела:

1. Хворостенко М. О. Конспект лекцій з дисципліни «Оцінка нерухомості» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, магістр спеціальності 7.03050401, 8.03050401 «Економіка підприємства») / М. О. Хворостенко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2018. – 72 с.
2. Палеха Ю.М. Економіко-географічні аспекти формування вартості територій населених пунктів : наук. видання. - Київ : Профі, 2016. - 324 с.
3. Оцінка нерухомості. Навч. посіб. / О.І. Драпиковський, І.Б. Іванова, Ю.В. Крумеліс. – К.: ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2015. - 424 с.
4. Перович Л. М. Оцінка нерухомості : навч. посібник / Л. М. Перович, Ю.П. Губар. - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. - 296 с.
5. Оцінка нерухомості [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Перович, Ю. П. Губар ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2010. - 296 с.
6. Чередніченко П. П. Навчальний посібник "Оцінка нерухомості" / П. П. Чередніченко // Містобудування та територіальне планування. - 2016. - Вип. 59. - С. 459-463. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/МТР_2016_59_59.

Додаткові джерела:

1. Методи і моделі оцінювання нерухомого майна. Навч. посіб. / О.І. Драпиковський, І.Б. Іванова, Н.О.Терещенко. - К.: ПАТ «Віпол», 2016. - 512 с.
2. Румянцева Е. Е. Оценка собственности: Учеб. пособие. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 111 с.
3. Дегтяренко Ю.Ф. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні : навч. посібник / Ю. Ф. Дегтяренко, М. Г. Лихогруд, Ю. М. Манцевич, Ю. М. Палеха. - К.: Профі, 2007. - 624 с.
4. Драпиковский А. И. Оценка недвижимости: учебник / А. И. Драпиковский, И. Б. Иванова, Н. С. Игнатенко и др. / Под ред. А. И. Драпиковского и И. Б. Ивановой. - [2-е вид.]. - Б.: Изд-во «Ега-Басма», 2007. - 480 с.
5. Лебедь Н. Оценка имущества и имущественных прав в Украине : монографія / Лебедь Н., Мендрул А., Ларцев В. и др. - К: ООО «Информ.- издательская фирма «Принт-Экспресс», 2007. - 688 с.
6. Пазинич В.І. Оцінка об'єктів нерухомості / В. І. Пазинич, Л. А.Свистун. - Київ : Центр учбової літератури, 2009. - 434 с.

Інтернет-джерела:

1. Офіційний Web-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zak> (дата звернення 20.08.2020)
2. Законодавство України. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2020)
3. Офіційний Web-сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2020)
4. Держгеокадастр / сайти управлінь Держгеокадастру: електронні послуги. URL: <https://land.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2020)
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2020)
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 20.08.2020)
7. Закон України «Про землеустрій» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - № 36.
8. Закон України «Про оцінку земель» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2004. - № 15.
9. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2001. - № 47.
10. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2002. - № 3-4.
11. Методика нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1278-2011-%D0%BF#n12>